

בית המשפט המחוזי בירושלים

הפ"ב 59740-05-18 ביטון נ' עמותת שארית יעקב לבית דוד

הפ"ב 59682-05-18 ביטון נ' עמותת שארית יעקב לבית דוד

תיק חיצוני:

בפני כבוד השופט אביגדור דורות

עו"ד אברהם ביטון

המבקש בהפ"ב **59682-05-18**
ובהפ"ב **59740-05-18**

נגד

עמותת שארית יעקב לבית דוד
ע"י ב"כ עו"ד אברהם אטיאס

המשיבה בהפ"ב **59682-05-18**
ובהפ"ב **59740-05-18**

חקיקה שאוזכרה:

חוק הבוררות, תשכ"ח-1968: סע' 15, 15(ב), 20, 24, 24(3), 24(4), 24(5), 24(5)-, 24(6)-, 24(8),
26, 26(א), 26(ג), 28

חוק חתימה אלקטרונית, תשס"א-2001: סע' 2(א)(2)

ספרות:

אורי גורן, בוררות (נבו, 2018)

ישראל שמעוני, אופק חדש בבוררות (מהד' 2, 2014)

פסק דין

1. לפניי שתי תובענות בענייני בוררות שהדיון בהן אוחד. בהפ"ב **59682-05-18** עתר המבקש לאישור פסקי בוררות מיום 1.6.15 ומיום 8.7.15 (להלן: "פסק הבוררות הראשון") שניתנו על ידי כבי הרב מיכאל שיינמן (להלן: "הבורר"). בהפ"ב **59740-05-18** עתר המבקש לביטול הפסק שניתן על ידי הבורר מיום 8.5.18 (להלן: "פסק הבוררות השני").

רקע והליכים קודמים

2. המבקש, שהינו עורך דין במקצועו, שכר מהמשיבה שלושה נכסים שונים בירושלים במועדים שונים ובהתחייבויות שונות: נכס (ששימש כמשרדו של המבקש) ברחוב קצנלבוגן 90, נכס ברחוב אגסי 29 ונכס ברחוב סורוצקין 16.
3. בשנת 2014 המשיבה הגישה תביעות לפינוי מושכר נגד המבקש בנכסים אלה לבית משפט השלום בירושלים בתא"ח 2382-01-14, תא"ח 2384-01-14 ובתא"ח 2388-01-14 כאשר התביעות האמורות התבססו בעיקר על אי תשלום שוטף של דמי השכירות, אי תשלום ארנונה, מים, חשמל וכן נזקים שונים שנטען כי המבקש הסב לנכסים.
4. לאחר הגשת התביעות האמורות הגיעו הצדדים להסכמה לפיה יועבר הסכסוך שביניהם להליך של גישור. הסכם הגישור נערך ונחתם בין הצדדים ביום 26.6.14, וקיבל תוקף של פסק דין ביום 30.6.14.
5. במסגרת הסכם הגישור הגיעו הצדדים להסכמות והתניות שעיקרן פינוי הנכסים על ידי המבקש החל מיום 5.8.14. אשר לבירור יתר התביעות הכספיות נקבע כי הצדדים יפנו להליך בוררות ואף נקבעו כללי הבוררות לפני הבורר שהוסכם.
6. בהתאם להסכם הגישור, הגישו הצדדים לבורר תביעות כספיות הדדיות שונות כאשר הבורר קיים בהם תשעה דיונים.
7. ביום 1.6.15 ניתנה על ידי הבורר החלטה שהוכתרה כ"החלטת ביניים" ובמסגרתה חייב הבורר את המבקש לשלם למשיבה סכום של כ-349,000 ₪ ובנוסף, המבקש חויב בתשלום הוצאות שונות כגון ארנונה ומים. עוד נקבע שבכדי לחייב את המשיבה בשכר עבודתו של המבקש, וכן עבור הוצאות לתיקון נזקי השריפה או תיקונים בסיסיים, על המבקש להציג אסמכתאות. נקבע כי באם אין באפשרות המבקש להביא אסמכתאות אלה, עליו להביא בתוך שבוע, פירוט מדויק ומוכח מה נעשה בכל תיק ומה תוקן ביחס לנזקים. הדברים יוצגו לפני מומחה שייבחר על ידי הבורר בכדי להעריך את מחירם.
8. לאחר מתן החלטת הביניים ביום 16.6.15, המבקש הגיש לבורר מסמכים שונים. ביום 23.6.15 המשיבה הגישה בקשה להורות על הוצאת המסמכים והראיות החדשות שהציג המבקש, בין היתר, מהטעם כי מסמכים אלו לא מוכיחים כי המבקש אכן ביצע את העבודה (סיפק שירות משפטי למשיבה, תיקונים בנכס בסורוצקין). בעקבות כך קבע הבורר בהחלטתו מיום 30.6.15 כי לשם קביעת שכר העבודה של המבקש אין די בהצגת המחיר ויש צורך בהוכחה כי העבודה אכן נעשתה.
9. ביום 8.7.15 ניתנה החלטה סופית בבוררות (אשר כותרתה- "החלטה") המהווה המשך להחלטת הביניים, בגדרה הבורר חייב את המשיבה לשלם למבקש סכום של

337,240 ₪ עבור השיפוצים בסרוצקין, עבור תיקון מערכת החשמל באגסי ועבור עבודותיו של המבקש כעו"ד. על כן, נקבע כי מסכום חיוביו של המבקש וכפי העולה מהחלטת הביניים יש לקזז סכום של 337,240 ₪ ומהתוצאה יש לזכות את המבקש בסכום של 100,000 ₪ ששולם על ידו לאחר הגישור.

10. בעקבות החלטה זו (פסק הבוררות הראשון) הגישה המשיבה בקשה לביטולה, בהתאם [לסעיף 15\(ב\) לחוק הבוררות](#), תשכ"ח-1968 (להלן: "חוק הבוררות"). במסגרת בקשה זו ביקשה המשיבה לאפשר לה להגיש חוות דעת נגדיות לחוות הדעת שהגיש המבקש וכן לקיים הליך מהותי המאפשר לה לסתור את טענות המבקש, ולחילופין, הגישה בקשה למתן היתר להגשת בקשה לביטול פסק בורר לבית המשפט המוסמך.

11. נוכח בקשה זו ולאחר מו"מ בין הצדדים במסגרתו הסכים המבקש בסופו של יום לקביעת דיון בבקשה לביטול בשל אי יכולת המשיבה להתגונן מפני המסמכים והראיות החדשות שהגיש המבקש ביום 16.6.16, התקיים ביום 15.6.16 דיון בבקשה לביטול פסק הבוררות הראשון, כאשר המבקש טען כי לבורר אין סמכות לבטל את פסקו והמשיבה טענה שהיפך בשל ראיות השוללות את המסמכים החדשים אותם הגיש המבקש לאחר פסק הבוררות הראשון.

12. לאחר דין ודברים ולאחר שניתנה לצדדים האפשרות להציג את טענותיהם וראיותיהם ולאחר ביקור הבורר במקום, ביום 18.5.18 ניתן פסק הבוררות השני, לפיו חובו של המבקש למשיבה בגין שכר דירה וכו' (עפ"י החלטות קודמות) ולאחר קיזוז של חוב המשיבה כלפיו בגין תשלומי הוצאות וכו' עומד על סכום של 195,000 ₪. נקבע כי סכום זה יקוזז מסך חובות המשיבה למבקש בגין פער בדמי השכירות העכשוויים.

13. על פסיקה זו של הבורר (פסק הבוררות השני) הוגשה הבקשה לביטול שלפניי ([הפ"ב 59740-05-18](#)). המבקש עתר לאישור פסק הבוררות הראשון והחלטת הביניים ([הפ"ב 59682-05-18](#)).

טענות הצדדים

14. בבקשתו לביטול פסק הבוררות השני טען המבקש כי קיימות מספר עילות ביטול מבין העילות המנויות [בסעיף 24 לחוק הבוררות](#), כדלקמן:

15. ראשית, נטען כי בפסק הבוררות השני חרג הבורר מסמכותו ([סעיף 24\(3\) לחוק הבוררות](#)) משום שהליך הבוררות הסתיים עם מתן פסק הבוררות הראשון ולא הייתה לבורר סמכות לפתוח את התיק מחדש ולקבל חוות דעת נוספות של המשיבה שלא הוגשו במועד. עוד הוסיף וטען המבקש כי לבורר אין כל סמכות לדון בערעור על עצמו.

16. שנית, נטען כי פסק הבוררות ניתן מבלי שניתנה למבקש הזדמנות נאותה לטעון טענותיו (סעיף 4)24 לחוק הבוררות) לפני מומחה חדש עלום שם, אותו מינה הבורר והסתמך על דבריו. עוד נטען כי המשיבה לא העבירה כתבי טענות במקביל לבורר ולמבקש.

17. שלישית, נטען כי הבורר לא הכריע בעניינים הבאים שנמסרו להכרעתו (סעיף 5)24 לחוק הבוררות): הבורר לא הכריע בתשלומי שכ"ט אותם חייבת המשיבה למבקש בגין העבודות המשפטיות אותן ביצע המבקש עבור המשיבה; אין בפסק הבורר התייחסות לתשלום ההוצאות והנזקים שנגרמו למבקש כתוצאה מהשריפה בנכס באגסי וכן אין התייחסות להוצאות ושיפוץ המשרד בקצנלבוגן. עוד נטען כי הבורר התעלם מההוצאות עבור שיפור הנכס בסורוצקין ובאגסי.

18. רביעית, נטען כי הבורר לא נימק את פסק הבורר משום שההכרעות בשני פסקי הבורר סותרות, כך שההכרעה הסותרת בפסק הבוררות השני מהווה פגם ועיוות דין חמור. עוד נטען כי ייתכן והבורר טעה בחישוב כך שהמבקש שילם עם חתימת הסכם הגישור סכום של 100,000 ₪ אולם לא נראה כי סכום זה חושב בפסק הבוררות השני ובשל כך שאין כל נימוק בפסק הבורר לא ניתן לדעת אם סכום זה חושב אם לאו.

19. חמישית, נטען כי לא נערכו פרוטוקולי דיוני הבוררות שקדמו לפסק הבוררות השני, למרות שהסכם הגישור כולל הוראה מפורשת בעניין זה.

20. שישית, נטען כי פסק הבורר ניתן לאחר פרק זמן ארוך מעבר למועד שהצדדים הסכימו עליו ואף מעבר לקבוע בחוק הבוררות (סעיף 8)24 לחוק הבוררות).

21. שביעית, נטען כי פסק הבורר נשלח לצדדים בדוא"ל בלבד ולמעשה אין כל פסק בורר חתום ומשכך, פסק הבורר בטל.

22. בתגובה לבקשת הביטול, ביקשה המשיבה לדחות את הבקשה משום שלטענתה לא התקיימו עילות הביטול הקבועות בסעיף 24 לחוק הבוררות, וגם אם התקיימה עילה כזו, לא נגרם למבקש עיוות דין.

23. אשר לטענת חוסר הסמכות, המשיבה טענה כי סמכות הבורר לשנות ולבטל את הפסק הראשון שניתן על ידו מושתת על הצטברותם של שני מקורות יחד: המקור הראשון הוא סעיף 15 לחוק הבוררות, הקובע כי במידה והפסק ניתן בהיעדר טענות בעל דין, כפי שקרה בענייננו, רשאי הבורר לבטלו ולחדש את הדיון, אם שוכנע שבעל הדין נעדר או לא טען טענותיו מסיבה מוצדקת. המקור השני הוא הסכמת הצדדים הספציפית כי הבורר מוסמך לשנות את הפסק הראשון. המשיבה הפנתה לפסיקה לפיה אין מקום להתיר לצד לבוררות לבקש את ביטולו של פסק הבוררות אם לא עורר את

טענותיו בהקשר לחוסר סמכות הבורר בהזדמנות הראשונה. בענייננו, לא רק שהמבקש לא עורר את הטענות אלא בסופו של יום הסכים במפורש לסמכות הבורר והשינוי היחידי היה שניתן פסק בורר לרעת המבקש.

24. אשר לטענה כי לא ניתנה למבקש האפשרות להשמיע טענותיו, המשיבה טענה כי טענות הצדדים אכן נשמעו לפני הבורר מספר פעמים ובווריאציות שונות. עוד נטען כי טענת המבקש שהבורר התייעץ עם מומחה עלום שם היא חסרת בסיס משום שהמכריע בסכסוך הוא הבורר ולא המייעץ. מכל מקום, גם אם החליט הבורר להתייעץ עם איש מקצוע מטעמו, אין פגם כלשהו בעצם הייעוץ שנטל הבורר ובוודאי שאין למבקש זכות מוקנית להיות נוכח באותה התייעצות, בפרט בהליכי בוררות כאשר הבורר לא כפוף לדין המהותי אלא לשיקול דעתו בלבד. נוסף על כך, גם כאשר המבקש נדרש להמציא מסמכים שונים להוכחת הוצאותיו השונות בהתאם להחלטת הבורר מיום 24.10.17 (ר' נספח כ"ה לתגובת המשיבה לבקשה) הוא לא צירף את המסמכים ולכן רשאי היה הבורר להכריע על פי מיטב הבנתו, לפי חוות הדעת שהוגשו לפניו וכן ביקורו בנכס. כמו כן, ניתנה למבקש הזדמנות להסתייג (ר' נספח כ"ז לתגובת המשיבה לבקשה) אולם הוא לא שלח הסתייגות כלשהי.

25. אשר לטענה כי פסק הבורר ניתן ללא נימוקים, המשיבה טענה כי פסק הבורר מנומק באופן הנדרש ביחס לפסקי בוררות שאין עליהם ערעור והפנתה לפסיקת בית המשפט העליון התומכת בכך. עוד נטען כי בהסכם הגישור קבעו הצדדים כי הבורר לא יהיה כפוף לדין המהותי ועל כן נקבע כי בנסיבות כאלה מידת ההנמקה הנדרשת היא איזוטרית ולכל היותר אינפורמטיבית והפנתה לפסיקת בית המשפט העליון בנדון. הטענה כי הבורר טעה בחישוב ולא קיזז סכום של 100,000 ₪ ששילם במסגרת הליכי הגישור באה על מקומה בהבהרת הבורר מיום 9.5.18 (ר' נספח ל"ג לתגובת המשיבה לבקשה). אשר לטענה כי המשיבה לא העבירה כתבי טענות במקביל לבורר ולמבקש נטען כי אין בטענה זו כדי להקים עילה לביטול לפי [סעיף 24 לחוק הבוררות](#) ואף אם הייתה עילה כזו, המבקש לא טען כי נגרם לו עיוות דין המצדיק את ביטול פסק הבוררות.

26. אשר לטענה כי הבורר לא הכריע בטענות שונות בנוגע לתשלום שכ"ט, שיפוצים והשבחת נכס, המשיבה טענה כי הבורר הכריע בכל טענותיו ובמסמך נימוקי הבורר התייחס הבורר לכל המרכיבים שציין המבקש בבקשתו (ר' נספח ל"ג לתגובת המשיבה לבקשה). עוד ציין הבורר במסמך זה כי פסק הבורר השני מתבסס גם על החלטותיו הקודמות.

27. אשר לטענה כי לא נערכו פרוטוקולים של דיוני הבוררות שקדמו לפסק הבוררות השני, טענה המשיבה כי הוסכם בין הצדדים על הקלטת הדיונים חלף הפרוטוקול והרי הקלטה משקפת באופן המדויק ביותר את התרחשות הדיון ומהלכו.

מעבר לכך, אין בטענה זו כדי להקים עליה לביטול על פי [סעיף 24 לחוק הבוררות](#), קל וחומר גם במקרה בו הייתה עילה כזו לפי [סעיף 24 לחוק הבוררות](#), לא נגרם למבקש עיוות דין כלשהו ([סעיף 26\(א\)](#) לחוק הבוררות) ולכן בית המשפט רשאי לדחות את בקשת הביטול.

28. אשר לטענה כי פסק הבורר ניתן לאחר פרק זמן ארוך מעבר למועד שהצדדים הסכימו עליו ואף מעבר לקבוע ב[חוק הבוררות](#), טענה המשיבה כי [סעיף 26\(ג\)](#) לחוק הבוררות קובע כי לא תישמע טענה של בעל דין שפסק הבוררות ניתן שלא במועדו, אלא אם שמר לעצמו, בהודעה בכתב לבורר, לפני מתן הפסק את הזכות לטעון טענה זו, ובענייננו לא זו בלבד שהמבקש לא טען, בוודאי שלא בכתב, שפסק הבורר לא ניתן במועדו, אלא כאמור הוא היה שותף מלא בכל ההליכים (לרבות השתתפות בדיונים והגשת כתבי טענות) ממתן פסק הבוררות הראשון ומעולם לא טען כי פסק הבורר ניתן שלא במועדו. מעבר לכך, המבקש נתן הסכמתו המלאה לניהול הליך הבוררות שנוגע לביטול או שינוי פסק הבוררות הראשון. לדידה, המבקש המתין למתן פסק הבורר האחרון על מנת לראות את הכרעת הבורר, וכעת משפסק הבורר לא מתאים לציפיותיו, הוא מעלה טענה כי פסק הבורר לא ניתן במועדו. זאת ועוד, האיחור במתן הפסק הובהר בהרחבה בגין ריבוי ההליכים שנקטו בין הצדדים וכן, המבקש לא ציית להחלטות הבורר והגיש את כתבי טענותיו באיחור ניכר, באופן שסיכל את האפשרות להכריע בסכסוך במהירות. בכל מקרה, המבקש לא הוכיח כי איחור במתן פסק הבורר גרם לעיוות דין כתוצאה מהתמשכות הליכי הבוררות.

29. אשר לטענה כי פסק הבורר נשלח לצדדים בדוא"ל בלבד ולמעשה אין כל פסק בורר חתום, נטען כי פסק הבורר השני מיום 8.5.18 (נספח ל"א לתגובת המשיבה לבקשה), נימוקי פסק הדין מיום 8.5.18 (נספח ל"ב לתגובת המשיבה לבקשה) והבהרת הבורר מיום 9.5.18 (נספח ל"ג לתגובת המשיבה לבקשה) חתומים בחתימת ידו. ומכל מקום, אין חובה בחתימה בכתב ידו של הבורר. פסק הבורר נשלח לשני הצדדים באמצעות הדוא"ל של הבורר (אשר שימש בהליך הבוררות כפלטפורמה לניהול ההליך וקבלת החלטות מהבורר), פסק הבורר חתום "בברכה" על ידי הבורר "מיכאל שיינמן" והפסק גם נושא תאריך. עוד הוסיפה וטענה המשיבה כי אין דרישה ב[חוק הבוררות](#) לפיה חתימת הבורר תהא דווקא בכתב יד ([סעיף 20 לחוק הבוררות](#)). עוד הפנתה [לסעיף 2\(א\)2 לחוק חתימה אלקטרונית](#), תשס"א-2001 (להלן: "חוק חתימה אלקטרונית") התומך בטענותיה.

30. לסיכום נטען מטעם המשיבה כי התערבות בפסקי בוררות ראוי שתיעשה במשורה, תוך מתן פירוש מצמצם ודווקני לעילות ההתערבות הקבועות בחוק.

31. בדיון בפניי שב המבקש על טענותיו והבהיר ביחס לשאלת הסמכות כי הוא נתן את הסכמתו לחידוש הדיון בהעדר כל אפשרות אחרת. המשיבה שבה על טענותיה, שפורטו בתגובתה לבקשת הביטול.

32. למבקש ניתנה הזדמנות להשלים טיעוניו בכתב בהתאם לבקשתו בדיון והוא שב על האמור בבקשתו ובדיון והוסיף כי המשיבה פנתה לבורר באמצעות דוא"ל ביום 29.8.18 על מנת שיחתום על פסק הבורר וזאת לאחר שהוגשה כבר בקשת המבקש לביטול פסק הבורר בהיעדר חתימה מיום 28.5.18. עוד הוסיף, כי פסקי הבוררות החתומים שצירפה המשיבה מזויפים, משום שהתאריך שכתוב עליהם לא מלמד על התאריך האמיתי בו נחתמו המסמכים. המבקש הפנה לה"פ (י-ם) [543/00](#) **רקפת שיווק נייר בע"מ נ' זלצמן** (11.10.11) (להלן: "עניין רקפת שיווק") לפיו נקבע כי בהיעדר חתימת הבורר פסק הבורר בטל ואף נקבע כי לא ניתן לחתום על פסק בורר למפרע או במועד אחר מיום נתינתו וניתן לראות זאת כזיוף. עוד נטען כי הבורר ידע שמדובר בערעור או בבוררות חדשה עת שנתן את פסק הבורר השני ולכן לא קיימת לבורר סמכות לדון בערעור או בבוררות חדשה בהיעדר שטר בוררות. עוד נטען כי פסק הבורר השני ניתן לאחר כ- 27 חודשים מיום 23.2.16 בו התקיימה הישיבה הראשונה לאחר מתן פסק הבוררות הראשון והרי בהתאם להסכם הגישור, המועד לנתינת פסק בורר אמור להיות לאחר שלושה חודשים מיום בו התקיימה הישיבה הראשונה.

דיון והכרעה

33. לאחר שבחנתי את טענות הצדדים, את פסקי הבורר והחלטת הביניים ואת המסמכים שהובאו לעיוני, הגעתי למסקנה כי בנסיבות המקרה לא קמה עילה מן העילות המצוינות [בסעיף 24 לחוק הבוררות](#) לביטול פסק הבוררות השני ועל כן יש לדחות את הבקשה לביטול הפסק וכפועל יוצא מכך, לאשר את פסק הבוררות השני.

34. [סעיף 24 לחוק הבוררות](#) מונה רשימה סגורה של עשר עילות המאפשרות לבית המשפט לבטל פסק בוררות (ע"א 318/85 דן כוכבי נ' גזית קונסיליום השקעות ופיתוח בע"מ, פ"ד מב(3) 274, 265 (1988)).

35. כלל ידוע בפסיקה הוא כי יש לפרש את עילות הביטול הקבועות [בסעיף 24 לחוק הבוררות](#), בצמצום ובדווקנות:

"בראש ובראשונה, ראוי לחזור ולהזכיר, כי עילות הביטול, המאפשרות לבית משפט לבטל פסק בורר, פורשו על-ידי בית משפט זה בצמצום ובדווקנות (ראו, מבין רבים אחרים, רע"א 6889/02 בן שמן מושב עובדים להתיישבות נ' שורגי [פורסם בנבו] 6.10.2002); רע"א [749/10](#) אלי עזר אבוחרא נ' חודדי [פורסם בנבו] 4.8.2010).

36. כפי שנקבע ברע"א 6649/10 אבישר נ' גונן (6.5.2012): "הרציונל שעמד ביסוד גישה זו, הוא הרצון לחזק את סופיות פסק הבורר. זאת על מנת לעודד את הצדדים להעביר סכסוכים למוסד הבוררות" (עוד ראו: רע"א 7818/11 אברהם בבזדה נ' עיריית גבעת שמואל (06/10/13) (השופט א' שהם) (להלן: "עניין בבזדה").

37. עוד נפסק, כי אין בית המשפט יושב כערכאת ערעור על פסק הבוררות [ראה למשל: רע"א 1260/94 בן-חיים נ' אבי חן בע"מ, פ"ד מח(4) 826, 831-832 (1994)]. לפיכך, בדיקת פסק הבוררות אינה נעשית על-פי הקריטריונים לבדיקת פסק דין של ערכאה שיפוטית, קרי, קריטריונים של ערעור. טענות היפות לערעור על פסק דינו של בית משפט אינן יפות כל עיקר לתקיפתו של פסק בוררות (רע"א 1512/92 קירת-חברה קבלנית לבנייה מתקדמת בע"מ נ' נזר, פ"ד מז(5) 529, 532 (1993)).

38. יפים לעניין זה הדברים שנקבעו ברע"א 3680/00 גמליאלי נ' מגשימים כפר שיתופי להתיישבות חקלאית בע"מ, פ"ד נז(6) 605, 616 – 617 (2003) (להלן: "עניין גמליאלי"):

"...התערבות שיפוטית בפסק הבורר הינה צרה ומוגבלת לעילות מוגדרות. עילות אלה מוחלות בזהירות ועל דרך פירוש דווקני כדי ליתן תוקף לפסק ולא לבטלו. בית-המשפט הבוחן את הפסק אינו דן בו כערכאת ערעור, ואין הוא אמור לבחון אם צדק הבורר בקביעותו או טעה בהן על-פי הדין, שהרי עילת הביטול בגין טעות על פני הפסק שוב אינה נמנית עם עילות הביטול... בית-המשפט גם אינו רשאי להעמיד את הפסק במבחן ביקורתו הוא – אם צודק הוא או בלתי צודק בהתאם לתפיסתו שלו. עליו להעמיד למבחן את פסק הבורר בשאלות יסוד שעניינן, בעיקרן, בחינת תקינותו הבסיסית של הליך הבוררות – קיומו של הסכם בוררות בר-תוקף, מינוי בורר כדין, פסיקה בתוך גבולות הסמכות, שמירה על כללי צדק טבעי, עמידה באמות מידה של תקנת הציבור ועוד שורה של עניינים. גלישת הביקורת השיפוטית על פסק הבורר אל מעבר לעילות הביקורת הצרות כאמור מפרה את האיזון הראוי בין העצמאות וחופש הפעולה שהמחוקק ביקש לתת בידי מוסד הבוררות לבין אינטרס הציבור בקיום פיקוח שיפוטי צר בלבד על תקינותם של הליכי הבוררות"

39. כך גם בעניין רע"א 7205/01 כפר דניאל, מושב שיתופי להתיישבות חקלאית בע"מ נ' מיטרני (4.2.2002) נקבע כי:

"...בקשה לביטולו של פסק בוררות איננה, אפוא, תחליף לערעור על שאלות הנוגעות לתוכנו של הפסק. אף כאשר ברי הוא כי מסקנה ממסקנותיו של הבורר מוטעית, בין במישור המשפטי, ובין במישור העובדתי, אין בכך כדי להוות עילה לביטולו. פסק בורר עשוי אפוא להתבטל, רק מקום בו הליך הבוררות פגום מיסודו, או בנסיבות בהן לא נתמלאו עקרונות הבוררות המוסכמים על ידי הצדדים. ביטול הפסק בשל תוכנו, אפשרי רק כאשר מנוגד הוא באופן מובהק לתקנת הציבור".

40. העולה מן המקובץ הוא, כי "משעה שפסק הבוררות ניתן כדיון, בהליך תקין במסגרת סמכויותיו של הבורר בלא שנפגעו זכויותיהם של הצדדים, אין מקום להתערב בו. השאלה איננה האם פסיקת הבורר היא נכונה וצודקת על פי כל אמת מידה או שמא טעה הבורר בפסיקתו, אלא אם חרג הבורר מכללי ניהול הבוררות המוגדרים בדיני הבוררות ובהסכם באופן המצדיק את ביטולו של פסק הבוררות" (רע"א 9119/07 א.ב. גרוסמן בע"מ נ' לבל ואח', (11.2.2008).

41. אעבור עתה לדון בגוף טענות המבקש.

סעיף 24(3) – הבורר פעל ללא סמכות

42. בפסיקה נקבע כי הצדדים יכולים, בהתנהגותם, להרחיב את סמכות הבורר. הסכים בעל דין להרחבה – לא יוכל להתכחש להסכמתו. נפסק כי ההסכמה יכולה להיות גם מכללא, באי העלאת הטענה בדבר חריגה מסמכות במועד. במידה וצד לא העלה את טענת חוסר הסמכות בפני הבורר וגם לא מחה על המשך הדיון בפניו – יהא אותו צד מנוע מלהעלות טענה זו בשלב של בקשה לביטול הפסק (רע"א 2650/95 מרכז ציון חברה לפיתוח ובנין נ' כידון, פ"ד נ' (5) 466, 476). בענייננו, מנספח ט"ו לתגובת המשיבה לבקשה לביטול, עולה כי המבקש נתן הסכמתו לקיים דיון נוסף בראיות החדשות אותן הגיש ועל פיהן ניתן פסק הבוררות הראשון. אף מסעיף 2 לנספח י"ח (סיכומי המבקש מיום 18.8.16) לתגובת המשיבה לבקשה לביטול, עולה הסכמת הצדדים לכך: "הצדדים סיכמו בפני הבורר כי הבורר יוכל לאחר שישמע את טענות לקבוע מחדש את הסכומים שנפסקו בהחלטה מיום 8.7.15 - כא' תמוז תשע"ה בין באפשרות שיהיו גבוהים יותר או נמוכים יותר". לפיכך, משלא העלה המבקש טענה זו במסגרת הבוררות, ובחר לשקוט ולראות את תוצאותיו של ההליך, קל וחומר בשל הסכמת המבקש לדיון נוסף בבוררות, המבקש מנוע מלהעלות טענה זו כעת.

43. יפים לענייננו הדברים שנאמרו ברע"א 1027/11 נתן חורי נ' י.א.י.ה ניהול ואחזקות מאגרי דירות בע"מ (10.4.11) (להלן: "עניין חורי"): ((

"ככלל אין מקום להתיר לצד לבוררות לבקש את ביטולו של פסק הבוררות אם לא עורר את טענותיו בהזדמנות הראשונה. אין להסכים למצב בו צד לבוררות יעלה טענות חדשות המצדיקות לדידו את ביטולו של הליך הבוררות, כאשר שינוי הנסיבות היחידי הוא שניתן פסק בוררות לרעתו. התנהלות כגון דא מצדיקה דחייתה של הטענה מטעמים של חוסר תום לב ומניעות [אוטולנגי, 1147-1149; רע"א 9969/09 ברוך פלד אחזקות בע"מ נ' יעקב קנדי אחזקות בע"מ, סעיף 14 (24.1.09)]."

בעניין חורי נקבע כי כאשר טענות בדבר חוסר סמכותם של הבוררים, שלא נטענו בפני הבוררים, הועלו לראשונה בבית המשפט לאחר שתוצאת הבוררות לא מצאה חן בעיני מבקש הביטול, מנוע מבקש הביטול לטעון לביטול פסק הבוררות בעילה זו. כך גם בענייננו: המבקש העלה טענה זו פעם ראשונה בבית המשפט.

44. מעבר לכך, [סעיף 15\(ב\) לחוק הבוררות](#) קובע כי הבורר רשאי לבטל ולחדש דיון שהתנהל בהיעדר בעל דין או בהיעדר טענותיו, אם שוכנע שבעל דין נעדר או לא טען טענותיו מסיבה מוצדקת והרי בענייננו, המשיבה עומדת בתנאי סעיף זה משום שלא ניתנה לה ההזדמנות לטעון טענותיה בנדון לאחר שהמבקש הגיש את מסמכיו להוכחת נזקיו.

45. זאת ועוד. [בסעיף 26\(א\) לחוק הבוררות](#) נקבע כי בית המשפט רשאי לדחות בקשת ביטול, על אף קיומה של אחת העילות האמורות [בסעיף 24](#) לחוק, אם היה סבור שלא נגרם עיוות דין. בעניין חורי נקבע כי לא נגרם למבקשת עיוות דין מן הטעם שאת טענת חוסר סמכות הבוררים העלתה המבקשת רק בבית המשפט ולא בפני הבוררים. כך גם במקרה שלפני, לא נגרם למבקש אי צדק המגיע כדי עיוות דין.

46. על בסיס האמור, לא מצאתי לקבל את הטענה כי חרג הבורר מסמכותו משום שהליך הבוררות הסתיים עם מתן פסק הבוררות הראשון.

[סעיף 24\(4\) – לא ניתנה לבעל דין הזדמנות נאותה לטעון טענותיו או להביא ראיותיו](#)

47. ראשית, יש להזכיר כי על פי הסכם הבוררות, הבורר לא היה כפוף לדיון המהותי, לכללי הפרוצדורה ולדיני הראיות ולכן יכול היה להכריע לפי שיקול דעתו.

48. עילה זו פורשה בצמצום רב ונפסק כי שימוש בה ייעשה רק כאשר מתקיימת פגיעה מהותית בכללי הצדק הטבעי. בית המשפט נעתר לבקשות על סמך סעיף זה רק במקרים חריגים ולא בקלות יורה על ביטול פסק בוררות בשל הטענה כי לא ניתנה לצד הזדמנות נאותה לטעון טענותיו או להביא ראיותיו, והכל על מנת להלוס את הכלל לפיו עילות הביטול לפי [סעיף 24](#) לחוק אינן פותחות פתח להעלאת טענות ערעוריות על פסק

הבוררות (רע"א 6327/12 עופר ניב ואח' נ' דן חברה לתחבורה ציבורית בע"מ (01.09.2013) פסקה 21). פרשנות זו מתיישבת עם הגישה המצמצמת שנוקט בית משפט זה להתערבות בפסקי בוררות ככלל (עניין גמליאלי, 615-617).

49. על כן, בענייננו, המבקש אינו יכול להישמע בטענה כי נמנעה ממנו הזכות להביא ראיות או לטעון טענות בתגובה לטענות שנטענו על ידי המשיבה והמסמכים שהועברו על ידה. מלוא הראיות, לרבות בנושא השמאי, הוצגו בפני הבורר, ואין כל אפשרות, ולו בדוחק רב, להכניס את המבקש למסגרת המצומצמת של עילת ביטול זו. התקיימו מספר ישיבת בוררות, בהן העלה כל צד את מלוא טענותיו, כך שאין גם בסיס לטענה כאילו שלא ניתנה למבקש הזדמנות נאותה להעלות את טענותיו. זאת ועוד, אף לאחר דרישות חוזרות ונשנות מהמבקש להמציא מסמכים שונים להוכחת הוצאותיו הנטענות (ר' נספחים כ"ה, כ"ו, כ"ז, כ"ח, כ"ט לתגובת המשיבה לבקשת הביטול), הוא לא צירף מסמכים אלו ועל כן רשאי היה הבורר להכריע על פי מיטב הבנתו והחומר שלפניו.

50. הלכה היא כי "לא יישמע בעל-דין שהייתה לו הזדמנות להביא את ראיותיו, אך מסיבות השמורות עמו ביכר שלא לנצל הזדמנות זאת" (ע"א 3003/02 בית אלעזרי, מושב עובדים להתישבות שיתופית בע"מ נ' לחמי, פ"ד נז(6) 551, 565), כמו כן: "אין זה מחובתו של הבורר לדרוש הבאת ראיות. זה עניינם של בעלי הדין ומשנמנעו מכך, אין להם להלין על הבורר" (אורי גורן, בוררות, עמוד 319), וכן: "כדי להביא לביטול של פסק בוררות בעילה לפי סעיף 24(4) לחוק... יש להראות שהבורר דחה בקשה להבאת ראיות רלוונטיות, שהיה בהן כדי להשפיע על פסק הבורר, וסירב לבקשה ללא הצדקה" (ישראל שמעוני, דיני בוררות: אופק חדש בבוררות, עמוד 578).

51. בכל הנוגע לטענה כי למבקש לא ניתנה הזדמנות להשמיע טענותיו לפני המומחה עמו התייעץ הבורר, ראוי להדגיש כי כלל לא ברור אם הבורר התייעץ עם מומחה כלשהו. המבקש מסיק מסקנה זו מן האמור בפסק הבוררות השני אולם לא ברור כלל שהדבר נעשה. יוער לעניין זה כי גם אם החליט הבורר להתייעץ עם איש מקצוע מטעמו, המכריע בסכסוך הוא הבורר ולא המומחה. ברע"א 3355/11 יבולים בשער הנגב (1999) בע"מ נ' שמש אדומה ומים (ש.א.מ.) אגרוביזנס בע"מ (22.11.12) ציין כב' השופט י. דנציגר כי לא ניתן ללמוד מן הפסיקה הקיימת מהן המגבלות שחלות על היוועצות בורר עם צד ג' וכי סוגיה זו טעונה פיתוח של הדין הקיים. באותו מקרה התייעץ הבורר עם המומחה שמונה על ידו ולא עם צד ג' ועל כן, הותיר השופט דנציגר את הסוגיה בצריך עיון. לאור האמור לא מצאתי לקבל את טענת המבקש כי לא ניתנה לו הזדמנות להשמיע טענותיו לפני מומחה צד ג' עמו סבור המבקש כי הבורר התייעץ.

52. על בסיס האמור, מסקנתי היא כי הבורר ניהל את ההליך תוך שמירה נאותה של זכויותיו הדיוניות של המבקש ולא מתקיימת עילת הביטול לפי ס' 24(4) לחוק.

סעיף 5)24- הבורר לא הכריע באחד העניינים שנמסרו להכרעתו

53. עילת ביטול נוספת עליה הסתמך המבקש הינה זו הקבועה **בסעיף 5)24 לחוק הבוררות**, לפיה הבורר לא הכריע באחד העניינים שנמסרו להכרעתו. עילה זו מתייחסת למצב שבו נטענה טענה או הובאה ראיה ועולה מפסק הבוררות שהבורר נמנע מלדון ולהכריע בה (סמדר אוטולנגי בוררות – דין ונוהל כרך ב 1052-1046 (מהדורה רביעית מיוחדת, 2005)).

54. לטענת המבקש, הבורר לא הכריע בשאלות בנוגע לתשלום שכר טרחתו, שיפוצים והשבחת הנכס.

55. מעיון בפסק הבורר ובמסמך הנימוקים לפסק (ראו נספחים ל"א-ל"ב לתגובה לבקשת הביטול) עולה כי הבורר דן והכריע בטענות הטעונות הכרעה כאמור. עוד ציין הבורר בנימוקיו כי בפסקו התבסס על החלטותיו הקודמות, לרבות החלטתו מיום 1.6.15 שם הכריע כי פרט לנושאים השונים שנדונו באותה החלטה (השיפוצים במבנה בסורוצקין, שכר טרחה בגין עבודות שביצע המבקש כעו"ד עבור העמותה במשרד ברחוב קצנלבוגן, הוצאות בגין התיקונים שלאחר השריפה בחנות ברחוב אגסי) שאר הטענות ההדדיות נדחות.

56. עילה זו, כמו גם עילת הביטול אשר **בסעיף 3)24 לחוק הבוררות**, תקום רק בנסיבות חריגות וקיצוניות ביותר, כאשר הבורר התעלם לחלוטין מחומר ראיות מהותי שהיה בפניו, כאשר קיימת פגיעה בעיקרי הצדק הטבעי, או כאשר נגרם עיוות דין של ממש.

57. לא זה המצב בענייננו, בו הבורר דן במחלוקות שבין הצדדים והכריע בטענות הטעונות הכרעה ובו ניתן להיווכח, מפסק הבוררות, שהבורר נתן דעתו לשאלות הטעונות הכרעה שהובאו בפניו.

58. עוד יצוין כי העדר התייחסות מפורטת לכל טענה מטענות המבקש אין משמעה העדר הכרעה בעניין שנמסר להכרעת הבורר. **סעיף 5)24 לחוק הבוררות** נוקט בלשון העדר הכרעה "באחד העניינים" שנמסרו להכרעת הבורר, כך שגם אם הבורר לא נדרש לנמק בהרחבה כל טענה שנטענה, אין לראות בכך העדר הכרעה בעניינים שהועברו להכרעתו (עניין בבזדה).

59. משכך, אין בידי לקבוע כי בנסיבות העניין קמה העילה הקבועה **בסעיף 5)24 לחוק הבוררות** לשם ביטול פסק הבורר.

סעיף 24(6) - העדר הנמקה

60. נטען, כאמור, שהבורר לא נימק את הכרעותיו בפסק. אכן, ראוי היה שהבורר יוסיף פירוט להנמקותיו, אולם אין בכך כדי להצדיק ביטול הפסק, שכן גם ללא פירוט שכזה, יכול המעיין בפסק להבין מדוע הגיע הבורר להכרעות אליהן הגיע.

61. חובת ההנמקה בפסק בורר מיושמת באורח גמיש בהרבה מהמקובל לגבי פסקי דין של בית משפט, ובחינת קיומה של חובת הנמקה בבוררות נבחנת ממקרה למקרה, בהתאם לנסיבותיו. מכאן כי אין צורך בהנמקה פרטנית לכל רכיב, ודי בקיומו של שלד הנמקה כללי בכדי לספק את הנדרש בבוררות (רעא 5144/10 משה מרציאנו נ' רות כספי (4.1.2011); רע"א 1129/00 כהן נ' Diamond Express Company (23.7.2000)).

62. בעניין ע"א 1325/92 קולקר נ' דיפלומט אופנועים (1985) בע"מ, פד"י מז(3) 89 (1993) הובהר, כי: "די בכך שהפסק ינומק כך שיהא בו להראות לקורא כי לא נעלמו מעיני הבורר הנושאים שעמדו לפניו להכרעה, כי לא נשתכחו מלבו טענות הצדדים, כי מצויה בו התייחסות עניינית לכל אלה, וטעמים, לפחות בתמצית, שהביאו לתוצאות הפסק".

63. כן יפים לענייננו הדברים שנאמרו ברע"א 1714/08 עזבון המנוח אריה נוי ז"ל נ' חיימוביץ, (1.5.08): "אין הכרח כי הבורר יכתוב פסק בוררות ארוך, מפורט ומנומק לעיפה. פעמים רבות ניתן להסתפק בהנמקה קצרה ועניינית שהיא בבחינת "מיפוי" של השיקולים שהובילו את הבורר להחלטתו".

64. זאת ועוד, נקבע בהסכם הגישור כי הבורר לא יהא כפוף לדין המהותי והרי הנמקה של פסק בוררות כשהבורר כפוף לדין המהותי אינה כהרי הנמקה של בורר שפטר והו הצדדים מלהכריע על פי הדין המהותי, כאשר המגמה המובילה את בית המשפט היא לקיים ככל הניתן את פסק הבורר ולא לבטלו (ר' ע"א 1325/92 קולקר נ' דיפלומט אופנועים (1985) בע"מ, פד"י מז(3) 89 (1993)).

65. הבורר הוסיף לפסק הבוררות השני נימוקים במסמך נפרד מאותו יום (נספח ל"ב לתשובת המשיבה). על כן, סבורני כי מדובר בהכרעה מנומקת בקצרה, שניתנה תוך הסתמכות על עדויות, על מכלול הנסיבות והמסמכים שהוצגו בפני הבורר ולא מצאתי כי התקיימה עילת הביטול האמורה, או כי נגרם למבקש עיוות דין.

פרוטוקולים בכתב

66. נטען כאמור, כי הבורר לא ערך פרוטוקול של הדיונים שהתקיימו לאחר מתן פסק הבוררות הראשון. לדידי, אין בטענה זו כדי להצדיק את ביטול הפסק משום שהדיונים הוקלטו. אני סבור כי יש ליישם את [סעיף 26\(א\)](#) [לחוק הבוררות](#) ולקבוע כי לא נגרם למבקש עיוות דין בגין הקלטת הדיון להבדיל מעריכתו בכתב במסגרת פרוטוקול.

סעיף 24(8) – הפסק ניתן לאחר שעברה תקופה לנתינתו

67. סעיף 10.4 להסכם הגישור שנכרת בין הצדדים קובע שהבורר יהא חייב לתת את פסקו הסופי לא יאוחר מ- 90 יום מהמועד הראשון בו התקיימה ישיבת הבוררות הראשונה: עוד נקבע כי ניתן להאריך את מועד פסק הבורר ב- 45 ימים נוספים מטעמים מיוחדים שיירשמו.

68. אכן פסק הבורר ניתן זמן רב לאחר שחלפה התקופה הנזכרת כאמור. פסק הבורר ניתן ביום 8.5.18 כאשר ישיבת הבוררות הראשונה התקיימה ביום 23.2.16.

69. [סעיף 26\(ג\)](#) [לחוק הבוררות](#), שכותרתו "סייגים לביטול פסק", קובע כדלקמן: "לא תישמע טענה של בעל-דין שפסק הבוררות ניתן שלא במועדו, אלא אם שמר לעצמו, בהודעה בכתב לבורר לפני מתן הפסק, את הזכות לטעון טענה זו".

70. הודעה בכתב כזו לא ניתנה על ידי המבקש לבורר. המבקש לעולם לא התריע לפני הבורר כי חל איחור במתן הפסק, וממילא לא שמר לעצמו כל טענה בקשר לכך. מעבר לכך, המבקש היה שותף לכל הליך הבוררות ונתן הסכמתו לניהול הליך בוררות הנוגע לביטול פסק הבוררות הראשון. בנוסף, המבקש לא ציית להחלטות הבורר והגיש כתבי טענותיו באיחור. אשר-על-כן, ברור שהמבקש לא הלך בדרך אשר מתווה [סעיף 26\(ג\)](#) [לחוק הבוררות](#), ולא שמר לעצמו את הזכות לטעון במועד מאוחר כי פסק הבורר בטל מחמת איחור שחל בנתינתו.

71. על הטעם וההיגיון בסעיף זה יפים לענייננו הדברים שהובאו ברע"א [2650/95](#) מרכז ציון חברה לפיתוח ובנין בע"מ נ' מרדכי כידון, (5) 466 (1997):

"ההיגיון והטעם שבהוראת סעיף 26(ג) ברורים. אין זה ראוי לעודד התנהגות אופורטוניסטית של צדדים להליך הבוררות. אין לאפשר מצב דברים בו אחד הצדדים, הסבור כי במתן פסק הבורר חל איחור המאפשר את ביטולו, יישב בחוסר מעש וימתין לנתינת הפסק, בסוברו כי אם יינתן הפסק לטובתו, יחריש וימלא פיו מים, אך אם תוכרע הבוררות לרעתו, יוכל למהר ולהעלות את טענת הפסול לפני בית-משפט".

72. אוסיף לכך, כי המבקש לא השכיל להצביע במסגרת כתבי טענותיו על עיוות הדין שנגרם לו נוכח העיכוב במתן פסק הבוררות ולא הצביע על נזק קונקרטי שנגרם לו כתוצאה מכך. נוכח זאת, שוכנעתי כי האיחור במתן פסק הבוררות, אם היה כזה, לא גרם למבקש עיוות דין. מכל הטעמים הנ"ל, איני מקבל את טענת המבקש, המבוססת על [סעיף 24\(8\) לחוק הבוררות](#), ואין מקום לבטל את הפסק מחמת שניתן לאחר חלוף המועד.

חתימה על פסק הבוררות

73. [סעיף 20 לחוק הבוררות](#), קובע כדלהלן: "פסק בוררות יהיה בכתב ויחתם על ידי הבורר בציון תאריך החתימה; בבוררות לפני בוררים אחדים, די בחתימת רובם אם צויין בפסק ששאר הבוררים אינם יכולים או אינם רוצים לחתום עליו".

74. על בסיס הוראות המחוקק האמורות, קבעה כב' השופטת צור בעניין רקפת שיווק כדלהלן: "יסודות ה"כתב" המפורטים [בסעיף 20 לחוק](#) הם קונסטיטטיביים ולא ניתן להתנות עליהם. [סעיף 20 לחוק](#) המורה בבירור כי פסק הבורר צריך להיות חתום על ידי הבורר. לא נחתם הפסק, גם אם הוכן בשלמותו, אין זה פסק בורר שניתן כדיו".

75. פסק הבוררות השני נשלח לשני הצדדים באמצעות דוא"ל של הבורר אשר שימש במהלך כל ההליך לשם העברת מידע, החלטות וניהול ההליך בין הצדדים. הפסק מסתיים במילה "בברכה" על ידי הבורר "מיכאל שיינמן" וכן הפסק נושא תאריך. אין מניעה כי החתימה תהא אלקטרונית בדגש כי אין חולק בין הצדדים כי הבורר הוא שנתן את הפסק והפסק נשלח מהדוא"ל שלו. יחד עם זאת, הפסק אינו כולל חתימה אלקטרונית ושמו של הבורר מופיע בתחתית המסמך, ללא תוספת חתימה.

76. במקרה זה, נעשתה ביום 29.8.18 פניה מטעם המשיבה אל הבורר, לאחר שהוגשה בקשת הביטול, אשר בעקבותיה חתם הבורר בכתב ידו על פסק הבוררות השני, לרבות על הנמקותיו. מה משמעות החתימה בדיעבד על הפסק? בפסק הדין [בהפ"ב \(י-ם\) 18012-02-18 אוירינג נ' ראטה \(18.3.19\)](#) התייחסתי לפסקי בוררות במותב תלתא, אשר נחתמו על ידי בורר אחד בלבד, או שני בוררים, וכן לאפשרות של החזרת הפסק לשם השלמת החתימה, או החתימות, החסרות. בפסק דיני התייחסתי לפסיקה, אשר רלבנטית בחלקה גם לענייננו.

[ברע"א 1730/12 וולנר נ' רוזנצווייג](#) (8.5.12) (להלן: "עניין רוזנצווייג") נדונה בקשה לבטל פסק בוררות שניתן בידי בית הדין לממונות שליד הרבנות הראשית בירושלים. באותו מקרה הומצא לצדדים פסק בוררות שנחתם על ידי אב בית הדין בלבד. בשלב מאוחר יותר צורפו חתימותיהם של שאר הבוררים וזאת לפני המועד בו הוגש פסק הבוררות לאישור. בהחלטת בית המשפט העליון (כ' השופט י' דנציגר) צוין [סעיף 20 לחוק הבוררות](#), על פיו בבוררות בפני בוררים אחדים, די בחתימת רובם, אם צוין בפסק ששאר הבוררים אינם יכולים או אינם רוצים לחתום עליו. בית המשפט ציין כי אפשר כי כאשר פסק בוררות לא נחתם על ידי רוב הבוררים, ניתן יהיה להחזירו אל הבוררים להשלמת החסר בנסיבות המתאימות. בית המשפט ציין כי אין מקום להתערב בממצא העובדתי שנקבע על ידי בית המשפט המחוזי, על פיו כל הבוררים שדנו בתיק חתמו על פסק הבוררות עוד בטרם הוגשה הבקשה לאשרו. משום כך, בית המשפט העליון לא נדרש להכרעה בשאלת האפשרות כי בית המשפט יורה על החזרת פסק הבוררות אל הבוררים שדנו בעניין, כדי שישלימו את החתימות החסרות. בית המשפט ציין כי נפל פגם חמור בפסק, שכן הוא הומצא לצדדים בלא שהיה חתום בידי כל הבוררים שדנו בתיק. בית המשפט קבע בהחלטה כי פגם זה ניתן לעתים לתיקון ולא יהיה בו תמיד-כשלעצמו- כדי להביא לפסילת פסק הבוררות. באותו מקרה אב בית הדין חתם על פסק הבוררות בטרם הומצא לצדדים וחלף זמן קצר בין מועד זה לבין המועד בו חתמו על הפסק כל הבוררים שדנו בתיק. בהתאם, נקבע כי צדק בית המשפט המחוזי כאשר דחה את בקשת הביטול.

בה"פ [\(ת"א 1454/91 דפקרוף נ' קאשי, פ"מ תשנ"ג \(1\) \(1992\)](#) (להלן: "עניין דפקרוף") נדון פסק שנחתם על ידי בורר אחד מתוך שלושה. בית המשפט המחוזי קבע כי היות והפסק נחתם על ידי בורר אחד בלבד ולא על ידי רוב הבוררים, הרי שלאור [סעיף 20 לחוק הבוררות](#), יש ממש בטענה כי אין מדובר בפסק בוררות. בית המשפט הזכיר את האפשרות של החזרת הפסק לבוררים על מנת להשלים את החסר בחתימות וקבע כי החלטה כזו הייתה ראויה, לולא הושלם החסר והומצא פסק בוררות החתום על ידי שלושת הבוררים, תוך תיקון הפגם בדיעבד.

במקרה שבפניי, נשלח פסק הבוררות על ידי הבורר מכתובת הדוא"ל שלו ואין טענה כי מישוהו אחר, מלבד הבורר, שלח את הפסק לצדדים. כמו כן, אין מדובר בבית דין שבו מזכיר בית הדין שולח את החלטות בית הדין ואת פסקי הדין לצדדים ולעתים חותם בעצמו על הפסק. יחד עם זאת, בניגוד לטענת המשיבה, אין בפסק הבוררות ובמסמך נימוקי הפסק חתימה אלקטרונית. בכל אחד מן המסמכים מופיע שמו של הבורר, אולם המסמכים אינם חתומים-לא בכתב יד ולא בחתימה אלקטרונית. בנסיבות כאלה ניתן להחזיר את הפסק (לרבות נימוקי הפסק) לבורר, על מנת להשלים את החסר בחתימתו, אולם החסר הושלם והומצאו פסק בוררות, נימוקי הפסק והבהרת הבורר, כשהם חתומים על ידי הבורר, תוך תיקון הפגם בדיעבד (נספחים ל"א, ל"ב ו-ל"ג לכתב התשובה מטעם המשיבה).

אומנם השלמת החתימות נעשתה רק לאחר פניית ב"כ המשיבה לבורר ביום 29.8.18, דהיינו, לאחר הגשת בקשת ביטול הפסק, בשונה מן העובדות בעניין רוזנצוויג, אולם בנסיבות המקרה, איני סבור שמדובר בפגם שלא ניתן לתיקון וכי יש בו, כשלעצמו, כדי להביא לפסילת פסק הבוררות.

77. המסקנה היא שלא נפל פגם כה חמור, אשר תוצאתו הינה ביטול פסק הבוררות. אפילו הייתי מוצא כי לפסק הבוררות אין תוקף, בהיעדר החתימה, המסקנה לא הייתה כי יש לאיין את הליך הבוררות, אלא היה מקום להשיב הפסק לבורר לשם השלמת החסר (ראו: [רע"א 3716/18 עמותת אוהל לאה ואח' נ' ברלין ואח' \(29.5.18\)](#)). כאמור לעיל, מאחר והחסר תוקן, אין צורך בהחזרת הפסק לשם השלמה.

היעדר עיוות דין

78. על-פי הוראת [סעיף 26 לחוק הבוררות](#), "בית המשפט רשאי לדחות בקשת ביטול על אף קיומה של אחת העילות האמורות [בסעיף 24](#), אם היה סבור שלא נגרם עיוות-דין." משקבעתי כי לא מתקיימת אף עילה לביטול פסק הבוררות, איני נדרש לדון בהוראה זו. גם לו הייתה עומדת למבקש עילה כאמור, בנסיבות העניין ונוכח מגמת הפסיקה למעט התערבות בפסק הבורר, על מנת לחזק את מוסד הבוררות, התרשמתי כי לא נגרם למבקש עיוות דין, ואף מטעם זה לא מצאתי לבטל את פסק הבוררות.

79. אשר על כן, ולאור המפורט לעיל, הנני קובע כי אין מקום לביטול פסק הבורר.

80. כפועל יוצא מדחיית הבקשה לביטול, ומכוח הוראות [סעיף 28 לחוק הבוררות](#), אני מאשר את פסק הבוררות השני מיום 8.5.18. המבקש ביקש בהפ"ב [59682-05-18](#) לאשר את החלטת הביניים ואת פסק הבוררות הראשון. המשיבה לא הגישה בקשה לביטול החלטות אלה. יחד עם זאת, פסק הבוררות השני בא במקום פסק הבוררות הראשון ומכאן שלא ניתן לאשרו ובקשת המבקש לאישורו-נדחית. את החלטת הביניים יש לראות כפסק בוררות חלקי שבו הוכרע נושא חוב דמי השכירות, שבו חב המבקש כלפי המשיבה ביחס לשלושת הנכסים. משום כך הנני מאשר את הפסק החלקי הנ"ל, כמבוקש. יוער, כי הבורר התייחס אל החלטת הביניים בגדרו של פסק הבוררות השני (בפסקה א.).

81. המבקש יישא בהוצאות ובשכר טרחה בסכום כולל של 10,000 ₪, אשר ישולם בתוך 30 יום מהיום, שאם לא כן ישא הסכום הנ"ל הפרשי הצמדה וריבית עד מועד תשלומם בפועל.

המזכירות תשלח העתק פסק הדין לצדדים.

ניתן היום, י"ג אב תשע"ט, 14 אוגוסט 2019, בהעדר הצדדים.

[בעניין עריכה ושינויים במסמכי פסיקה, חקיקה ועוד באתר נבו – הקש כאן](#)

אביגדור דורות 54678313-/
נוסח מסמך זה כפוף לשינויי ניסוח ועריכה